

Een hond van Swan

• FRITS SCHOLTEN •

Ruim dertig jaar geleden deed de toenmalige conservator Beeldhouwkunst Jaap Leeuwenberg een opmerkelijke vondst. In een oud meubel in de verzameling van het Rijksmuseum vond hij een klein bronzen reliëf met een hondenkop (afb. 1). Het stuk werd naar het depot overgebracht en verblijft daar sindsdien; in 1973 is het opgenomen en afgebeeld in de catalogus Beeldhouwkunst van het Rijksmuseum.¹

Het bronzen reliëf is volledig gesig-neerd en gedateerd: *M.A. Swan 1907*. Voorts is onder de hondenkop het woord CON geschreven, zonder twijfel de naam van het geportretteerde dier. Op de achterzijde staat op een etiket *Miss Mary A. Swan 3 Acacia Rd N.W.* Dat lijken voldoende aanwijzingen om dit reliëf kunsthistorisch te kunnen plaatsen. Toch eindigt de catalogus-beschrijving met de opmerking: 'Over de beeldhouwster is niets bekend.' Vooral de laatste opmerking prikkelde me tot een klein onderzoekje, waarvan hier akte.

De eigenlijke aanleiding was het feit dat ik de naam van de mij verder onbekende Engelse beeldhouwer John Macallan Swan tegenkwam in een

recente Engelse publicatie. Hij werkte, net als de 'Mary A. Swan' van het hondentportret, rond de eeuwwisseling. Een familierelatie leek dan ook voor de hand te liggen.

Navraag bij enkele Engelse collega's leverde inderdaad de nodige nieuwe aanwijzingen op. Helen Smailes, conservator bij de National Gallery of Scotland in Edinburgh, leerde me dat Mary A. Swan een dochter was van John Macallan Swan, die in zijn tijd een zekere reputatie genoot als schilder en beeldhouwer van dieren.² Philip Ward-Jackson van het Courtauld Instituut in Londen zond me korte tijd later ook de afbeelding van een portretbuste van Mary Swan door de bekende Engelse beeldhouwer Alfred Gilbert (afb. 2).³

Dankzij een aantal Engelse krantenknipsels uit het begin van deze eeuw ontstond geleidelijk meer duidelijkheid rondom vader en dochter Swan. Zo is er een ongedateerd bericht uit *The Times* naar aanleiding van het feit dat John Macallan Swan werd gekozen tot lid van de Royal Academy. Daarin werd onder andere Swans vriendschap met Matthijs Maris gememoreerd: *Among the privileges of Swan is the*

Afb. 1
MARY A. SWAN,
*Kop van een Airedale-
terrier, brons, diam.
12,5 cm. Rijksmuseum
Amsterdam (inv.nr.
BK-18325).*

*friendship of one of the greatest of living artists, Matthew Maris. More than once Matthew Maris occupied the painter-sculptor's studio in Acacia-road...*⁴ Een portret van Maris door Swan wordt nog bewaard in de National Gallery of Scotland.⁵ Opvallend is het adres van Swans atelier in Acacia Road, dat ook achterop het hondenportret wordt genoemd. Blijkbaar werkte dochter Mary in haar vaders studio.

Een ander krantenbericht, uit *The Times* van 6 oktober 1910, maakt melding van het overlijden van vader Swan en zijn *in memoriam* geeft nog wat extra informatie. Zo kunnen we

Afb. 2
ALFRED GILBERT,
Portret van Mary
Swan, gips, h. 20,3 cm.
Part. collectie,
Engeland.

er lezen dat een aantal mensen 'The John M. Swan Memorial Fund' had opgericht, bedoeld om het werk dat de kunstenaar naliet, aan te kopen voor een Engelse publieke collectie. Lezers werden opgeroepen om dit initiatief financieel te steunen. Onder de initiatiefnemers vinden we twee bekende vakbroeders van de overledene: Laurens Alma Tadema en John Singer Sargent. Bovendien vermeldt het bericht, dat *Mr. J.C.J. Drucker has undertaken to subscribe an amount equal to 10 per cent upon the total sum promised, with a maximum contribution on his part of five hundred pounds.*⁶ De aanwezigheid van deze weldoener is in dit verband niet zonder betekenis, want hij vormt de directe connectie met het Rijksmuseum. Zoals bekend verzamelde het welgestelde, kinderloze echtpaar Drucker-Fraser – hij Amsterdammer, zij Engelse en beiden wonend in Londen en later in Zwitserland – actief eigentijdse kunst. Dankzij schenkingen van het echtpaar werd het Rijksmuseum tussen 1903 en 1944 verrijkt met een groot aantal schilderijen en aquarellen van de Haagse School.⁷ Tot de giften van het echtpaar behoorde ook een aantal schilderijen en tekeningen van John Macallan Swan, waaronder in 1905 diens imposante 'Motherly love': een leeuwenmoeder met drie zogende welpen.⁸ Het echtpaar Drucker moet het werk van de Engelse dierschilder bijzonder hebben gewaardeerd en met Swan zelf op goede voet hebben gestaan, gezien hun financiële inspanningen voor diens nalatenschap en de grote verzameling werken van hem in hun bezit. Dankzij de Druckers kwam ook Mary Swans hondenportretje in het Rijksmuseum. Het meubel waarin het reliëf in 1964 bij toeval werd gevonden, stamt namelijk uit hun bezit en stond bekend als de 'cadeautjes-kast' van het echtpaar.⁹ Wellicht kochten zij het werkje van Swans dochter om haar financieel te steunen.

Tot slot nog een paar opmerkingen over Mary Swan. Ze wordt terzijde

genoemd in een van de krantenknipsels over haar vader: *Of their two children, their only daughter would seem to have inherited something of her father's talent.*¹⁰ Ze heeft dat talent, zo lijkt het, echter niet ten volle uitgebuit. Mary nam weliswaar deel aan de tentoonstellingen van de Royal Academy in 1907 en 1911, maar daarna werd het stil rond haar. Op de tentoonstelling van 1907 zond ze een bronzen reliëf met de kop van een jonge Airedale-terrier in.¹¹ We hoeven er niet aan te twijfelen, dat het hier om het bronzen hondenportret in het Rijksmuseum gaat dat immers uit hetzelfde jaar stamt en ook een Airedale weergeeft.

NOTEN

- 1 Jaap Leeuwenberg en Willy Halsema-Kubes, *Beeldhouwkunst in het Rijksmuseum*, Amsterdam 1973, nr. 857 (inv.nr. BK-18325).
- 2 Brief d.d. 22 augustus 1996, bewaard in het dossier Mary Swan, Rijksmuseum, afd. B&K.
- 3 Brief d.d. 24 oktober 1996, bewaard in het dossier Mary Swan, Rijksmuseum, afd. B&K.
- 4 Een kopie van dit krantenknipsel, afkomstig uit de documentatie van de Huntington Art Reference Library, San Marino, Californië, bevindt zich in het dossier Mary Swan, Rijksmuseum, afd. B&K.
- 5 Een kopie van dit krantenknipsel, afkomstig uit de documentatie van de Huntington Art Reference Library, San Marino, Californië, bevindt zich in het dossier Mary Swan, Rijksmuseum, afd. B&K.
- 6 *The Times*, 6 oktober 1910; een kopie van dit krantenknipsel, afkomstig uit de documentatie van de Huntington Art Reference Library, San Marino, Californië, bevindt zich in het dossier Mary Swan, Rijksmuseum, afd. B&K.
- 7 E.P. Engel, 'Het ontstaan van de verzameling Drucker-Fraser in het Rijksmuseum', *Bulletin Rijksmuseum*, 13 (1965), pp. 45-66.
- 8 Engel, *op.cit.* (noot 7), p. 50; P.J.J. Thiel e.a., *All the Paintings of the Rijksmuseum in Amsterdam*, Amsterdam/Maarssen 1973, p. 530 (inv.nr. A 2490). Het schilderij wordt als 'Maternity' vermeld als een van Swans beste werken in zijn 'obituary' in *The Times* van 16 februari 1910. Het werk is in 1888 via kunsthandel Van Wisselingh voor het enorme bedrag van 15.000 gulden aangeboden op een verkooptentoonstelling in *Arti et Amicitiae*, zie J.F. Heijbroek en E.L. Wouthuysen, *Portret van een kunsthandelaar, De firma van Wisselingh en zijn compagnons 1838-heden*, Zwolle 1999, p. 33, zie voorts over Swan, pp. 60, 83, 130.
- 9 Met dank aan Wouter Kloek voor deze informatie.
- 10 Zie noot 4.
- 11 *Royal Academy exhibitors 1905-1970*, Trowbridge 1982, p. 102.